

De koers wast schoon

*Over sjeiks, mensenrechten
en sportswashing*

Sponsorgeld met een onfrisse oorsprong vindt zijn weg naar het wielrennen. De oliesjeik achter team Bahrain Victorious zou zelfs persoonlijk opposanten hebben gemarteld. 'Sport en politiek mag je niet mengen? Dat is te makkelijk.'

Door **JEF VAN BAELEN**

Vier van de negentien teams in de World Tour, de topklasse van het wielrennen, hebben een rechtstreekse band met landen die een bedenkelijke reputatie bezitten op het vlak van mensenrechten. Een fiets is in die landen een rariteit, laat staan dat je er kunt spreken van een wielertaditie. Toch sponsoren Bahrein, de Verenigde Arabische Emiraten, Israël en Kazachstan elk een groot wielerteam. Bahrain Victorious, Team UAE Emirates,

ISRAEL START-UP NATION
Miljardair Sylvan Adams
(achter de fiets)
wil het wielrennen
populair maken in Israël.

BAHRAIN VICTORIOUS
Journalisten mogen geen
'politieke vragen' stellen
aan grote baas
sjeik Nasser.

**BAHRAIN
VICTORIOUS**

TEAM UAE EMIRATES
Won vorig jaar
de Tour de France
met Tadej Pogacar.

Israel Start-Up Nation en Astana-Premier Tech behoren tot het puik van het peloton. Tourwinnaars als Chris Froome (Israel Start-Up Nation) en Tadej Pogacar (Team UAE) en Belgische toppers als Sep Vanmarcke (Israel Start-Up Nation) en Dylan Teuns (Bahrain Victorious) verdienen er hun brood.

Alle vier die landen staan op de radar van mensenrechtenorganisaties. In Golfstaten als Bahrein en de Emiraten gaat het onder meer over de rechten van de vrouw en onderdrukking van de vrije meningsuiting. 'Vrouwen kunnen in die landen niet over hun eigen leven beslissen', zegt Wies De Graeve van Amnesty International. 'Wanneer ze zich niet houden aan de opgelegde kledingvoorschriften, worden ze zwaar gestraft. Pers en oppositie gaan gebukt onder repressie, net als wie zich artistiek uitdrukt. Dissidente stemmen riskeren foltering of ontvoering, en verdwijnen na schijnprocessen in de cel. De Golfstaten staan bovendien bekend om hun slechte behandeling van arbeidsmigranten.'

Kinderarbeid

De situatie in Kazachstan is niet beter. President Noersoltan Nazarbajev trad er na dertig jaar af. Dat bracht niet de omwenteling waar mensenrechtenorganisaties op hadden gehoopt. De Graeve: 'Ook in Kazachstan is vreedzaam protest onmogelijk. Mensenrechtenactivist Maks Bokaev zat om onduidelijke redenen vijf jaar in de cel, hetzelfde overkwam bekende vakbondsleiders. Door de economische achteruitgang sinds de pandemie neemt de kindarbeid weer toe. Waarnemers ter plaatse klagen ook de middeleeuwse behandeling van mensen met een beperking aan', zegt De Graeve. 'En in Israël en de bezette Palestijnse gebieden is onder andere de geïnstitutionaliseerde discriminatie tegen Palestijnen een voortdurend onrecht.'

Bahrain Victorious, Team UAE Emirates, Israel Start-Up Nation en Astana-Premier Tech hebben nog iets gemeen: hun sponsors hebben niks te verkopen. De geldschietters achter Deceuninck-Quick.Step hopen dat ze door het succes van hun team meer ramen, deuren en kliklaminaat aan de man zullen brengen. Maar waarom zou een land geld stoppen in een sport waarvoor in eigen land amper interesse bestaat? 'Dat het om controversiële ►

ASTANA
**PREMIER
TECH**

ASTANA-PREMIER TECH
De ploeg waar
dopingzondaar Aleksandr
Vinokoerov nu ceo is.

regimes gaat, is geen toeval', stelt Bram Constandt, postdoctoraal onderzoeker sport en ethiek aan de UGent. 'Wanneer sport gebruikt wordt om een slecht imago op te poetsen, vaak in verband met mensenrechten, noemen we dat *sportswashing*. Die term valt vaak in het voetbal of de formule 1, maar eigenlijk is het logisch dat ook wielrennen in het vizier komt. Wielerteams genereren voor een relatief kleine investering een grote naamsbekendheid. Teams worden vernoemd naar de sponsor. Een land dat zijn naam deelt met een wielerploeg, wordt dus niet meer alleen geassocieerd met zijn politieke beleid. Het kan ook een manier zijn om aan invloed te winnen in het Westen. In de geopolitiek spreken we over *soft power*.'

Operacion Puerto

Astana-Premier Tech is het oudste project. De ploeg gaat al mee sinds 2006. Na Operacion Puerto, het grote bloeddingschandaal waar het halve peloton bij betrokken was, doekte het team van Aleksandr Vinokoerov zichzelf op. Een consortium van staatsbedrijven uit zijn thuisland kocht de ploeg en vernoemde ze naar de hoofdstad Astana. Die stad heet nu Nur-Sultan, naar de afgetreden president. In 2007 werd de hardleerse Vinokoerov in de Tour betrappt op bloedddoping. Astana zocht toenadering tot Johan Bruyneel en verleide Lance Armstrong tot een comeback. Het duo mocht beschikken toen Vinokoerov terugkeerde uit schorsing. De Kazach won nog Luik-Bastenaken-Luik en de olympische wegrit. Hij kreeg een eigen postzegel in Kazachstan en werd ceo van Astana-Premier Tech, dat Kazachse renners in dienst

heeft als helpers voor buitenlandse sterren.

Bahrain Victorious en UAE Team Emirates bestaan sinds 2017, al spelen de Golfstaten al langer een rol in de koers. Qatar was de pionier met de steevast sterk bezette Ronde van Qatar, die georganiseerd werd tussen 2002 en 2016. Het bleek de opstap naar de organisatie van het wereldkampioenschap van 2016, in een bakkend Doha, waar geen enkele fan de renners stond toe te juichen. De jeugdwedstrijden ontaarden in een slagveld: renners vielen van hun fiets, gesloopt door de

'We drijven onverkort handel met die landen. Maar als het om sport gaat, komen de morele oordelen?'

Onderzoeker
Bram Constandt

hitte. Geen goede reclame. Qatar stopte met investeren in de koers. De Ronde van Qatar werd vervangen door de UAE Tour. In één beweging namen de Verenigde Arabische Emiraten Team Lampre over, een Italiaanse ploeg met een lange geschiedenis. Zo ontstond Team UAE Emirates, dat vorig jaar de Ronde van Frankrijk won met Tadej Pogacar. Sportinvesteringen vallen onder de bevoegdheid van sjeik Mansour bin Zayed Al Nahyan, vicepremier van de Verenigde Arabische Emiraten.

Mansour is ook de man die 2 miljard euro pompte in Manchester City, dat behalve de kampioenstitel in de Premier League volgende week ook nog de Champions League kan winnen. In de koers liet hij zich nog nooit zien. De ploeg heeft één renner uit de Emiraten: Yousif Mirzaj begint aan zijn vijfde profseizoen, maar heeft nooit potten gebroken, behalve dat hij ieder jaar nationaal kampioen wordt van de Verenigde Arabische Emiraten.

De komst van sjeik Mansour veroorzaakte weinig deining, deels omdat diezelfde winter sjeik Nasser bin Hamed Al-Khalifa in het peloton opdook. Het vijfde kind van de Bahreinse koning Hamad is een amateurtriatleet, die tips zocht om zijn prestaties in het fietsen op punt te krijgen. Een uitgeweken Sloveense wielersportregelde een ontmoeting met Vincenzo Nibali, winnaar van de Tour, de Giro en de Vuelta. Tijdens een privétrainingsrit schijnt Nasser zo onder de indruk te zijn geraakt dat hij een team rond Nibali oprichtte. Mensenrechtenorganisaties luidden de alarmbel. Sjeik Nasser wordt ervan verdacht demonstranten persoonlijk te hebben gemarteld na het uitbreken van de Arabische Lente in 2011. Het Bahrain Forum for Human Rights zette een bloemlezing van 55 pagina's online, met gruwelijke getuigenissen over handboren en elektroshocks. 'Bij zo'n baas wil je niet uit vorm opdagen op het trainingskamp', grapte The Secret Pro, een anonieme profcoureur die op het internet een column bijhoudt. Sjeik Nasser hield in de roerige weken van de revolutie een televisietoespraak die weinig aan de verbeelding overliet: 'Ieder die de val van het

regime eist, zal worden gestraft. De Dag des Oordeels nadert. Bahrein is een eiland. U kunt niet ontsnappen.' Bahrein houdt vol dat de prins onschuldig is.

Mensenrechtenorganisaties vroegen de internationale wielerbond om het Bahreinse team geen licentie te geven, maar hun verzoek viel op een koude steen. Ook de fietsmerken werden aangeschreven, met hetzelfde resultaat. Bahrain Victorious schijnt zeer goed te betalen, maar met hun duur gekochte sterren wordt al bij al weinig gewonnen. Het team heeft renners uit Bahrein en Taiwan onder contract, die zelden de start halen in grote koersen. En wanneer ze wel starten, raken ze niet aan de finish.

Chris Froome

Israel Start-Up Nation is een verhaal apart. In tegenstelling tot de andere teams wordt deze ploeg niet overeind gehouden door een staat, maar door de Canadese miljardair Sylvan Adams. Adams erfde het vastgoedimperium van zijn vader en verhuisde zes jaar geleden naar Tel Aviv, op zoek naar zijn joodse wortels. De miljardair stortte zich in allerlei filantropische projecten, ter glorie van het vaderland. Adams liet zelfs visitekaartjes drukken waarop hij zich 'de zelf aangestelde ambassadeur van Israël' noemt. De weldoener trok ziekenhuizen op, sponsorde de organisatie van het Eurosong-festival en maakte zich sterk voor een Israëlsche ruimtevaartmissie die in 2024 een sonde op de maan wil laten landen. Hij is gebeten door koers: in Israël een mineure sport, maar dat wil Adams veranderen. Een poging om de ploeg van Patrick Lefevere over te nemen, mislukte. Vervolgens kocht Adams zich in bij een bescheiden Israëlsch team, dat met zijn centen vlug promotie maakte. Deze winter

pakte Israel Start-Up Nation uit met de transfer van Chris Froome. De viervoudige Tourwinnaar verdient 5,5 miljoen euro per jaar, een record. Froome heeft vier Israëlische ploegmaats, die vooral kleinere wedstrijden rijden.

Door de overtuigde patriot Adams kwam de koers in het vaarwater van de politiek. In 2018 haalde hij de Girostart naar Israël. Het promomateriaal van de Ronde van Italië had het nietsvermoedend over een rit door 'West-Jeruzalem'. Het boze organisatiecomité eiste stante pede dat daar 'Jeruzalem' van werd gemaakt. Beladen termen: de Verenigde Naties hebben de annexatie van Oost-Jeruzalem tijdens de Zesdaagse Oorlog van 1967 nooit erkend. Met sommige landen heeft Israël geen betrekkingen. Het team past dan ook voor wedstrijden in Qatar, Oman of Saudi-Arabië. Met de Verenigde Arabische Emiraten is er voorzichtige toenadering. Dit voorjaar vaardigde Israël Start-Up Nation zijn beste ploeg, met toptransfer Froome, af voor de UAE Tour. Dat was bewust, bevestigde Adams. De Israëlische miljardair zegt trouwens vriendschappelijk om te gaan met sjeik Nasser. Toeval of niet, maar enkele maanden geleden kondigden Israël en Bahrein aan dat ze de diplomatieke banden normaliseren. Eén keer troeften demonstranten voor de Palestijnse zaak samen aan de teambus, maar een groot incident werd dat niet. Een Turkse renner verbrak zijn contract bij de ploeg toen president Donald Trump de Amerikaanse ambassade naar Jeruzalem verplaatste.

Sylvan Adams praat met de pers en het moet gezegd: netelige onderwerpen gaat hij niet uit de weg. De geldschietters van de andere teams houden er het zwijgen toe. Eén keer liet sjeik Nasser van Bahrein zich verleiden, in het

voorjaar van 2017. Journalisten kregen de richtlijn 'geen politieke vragen' te stellen. Het werkte als een rode lap op een stier. Ieder artikel begon met een lange inleiding over de penibele toestand van de mensenrechten in Bahrein, al stelde geen van de journalisten er Nasser een rechtstreekse vraag over. Wies De Graeve vindt dat daar een rode lijn is overgeschreden. 'Het is niet aan een mensenrechtenorganisatie om te oordelen over hoe een land zijn geld investeert, maar zodra men onderwerpen taboe verklaart, wordt investeren in sport een manier om kritiek te smoren', zegt de directeur van Amnesty International Vlaanderen. 'Je moet je als persmedium de vraag stellen of je zo'n man dat forum wil geven.' De vier teams waarvan sprake in dit artikel werden allemaal aangeschreven, maar verkozen niet te reageren.

Antwerpse haven

Wat met de renners zelf? Moeten zij laten passeren dat hun prestaties gebruikt worden om onfrisse regimes te legitimeren? Wanneer je hen erover aanspreekt, klinkt het meestal zo: 'Ik ben coureur, geen politicus.' Bram Constandt heeft begrip voor die houding. 'Ik kan me voorstellen dat wielrenners zich niet geroepen voelen om spreekbuis te zijn voor maatschappelijke problemen. Die morele verantwoordelijkheid kun je hen niet opleggen en ieder moet voor zichzelf uitmaken of hij zich al dan niet wil associëren met een sponsor. Wellicht staan de meeste renners er niet eens bij stil. In het wielrennen van vandaag lijkt het sowieso moeilijk om nee te zeggen tegen een goed voorstel: de tijden zijn zwaar, zelfs steengoede coureurs zijn niet zeker van een job. Ik leg de verantwoordelijkheid bij een hoger echelon: de Internationale Wielerbond UCI

vond het blijkbaar opportuun om die teams een licentie te geven. Of dat een slechte beslissing is? Ook dat is een genuanceerd verhaal. Het hypocriete is dat we onverkort handel drijven met die landen. Maar wanneer het om sport gaat, komen de morele oordelen? Je kunt het nog breder trekken: veel andere sponsors doen in feite ook aan sportwashing. Chemiebedrijven als DSM en INEOS maakten onlangs hun intrede in het peloton. Ook bij hen lijkt het niet alleen de bedoeling om producten te verkopen. Ze willen sympathie opwekken en hun imago opvijzelen. Netelige vragen rond duurzaamheid en vervuiling zijn meteen al een beetje gerepareerd.' INEOS zoekt steun om twee chemiefabrieken te bouwen in de haven van Antwerpen. België is het meest koersgekke land ter wereld. Investeren in een wielerteam is in dat opzicht niet dom.

De dooddoener dat je 'sport en politiek niet moet mengen' vindt De Graeve te makkelijk. 'Mensenrechten kun je niet reduceren tot iets politieks', zegt hij. 'We praten over zware misstanden waar ieder rechtvaardig mens van verlangt dat ze worden aangepakt. Ook de sportwereld draagt een verantwoordelijkheid, zeker gezien de grote symboolwaarde en het gigantische bereik. Het is geen gemakkelijk thema en ik snap dat sporters zich misschien onvoldoende ingelezen voelen, maar een klein signaal doet veel. Laat renners die rijden voor teams uit het Midden-Oosten bijvoorbeeld iets zeggen over vrouwenrechten. Dat mag in algemene bewoordingen en hoeft niet tegen hun werkgevers te zijn gericht. Je kunt van niemand eisen dat hij of zij op de barricades kruipt, maar wanneer zo'n klein, menselijk statement al te veel lijkt... Dan heb je je de mond laten snoeren, nee?' ●

PODIUMMISS IN SAUDI-ARABIË?

In coronatijden kan er natuurlijk geen sprake van zijn, maar keert de zonnende podiummiss nog wel terug zodra het weer mag? De Ronde van Spanje schafte de kortgerokte bloemenmeisjes af. De Ronde van Frankrijk laat een podiummiss én podiummister de bloemen uitdelen, zonder te zoenen. Flanders Classics, dat de grootste Vlaamse koersen organiseert, behoudt voorlopig de traditie, ondanks pleidooien van de Vrouwenraad dat het 'niet meer van deze tijd is om vrouwen op te stellen als decorstuk of erehaag'.

De formule 1 besliste al in 2019 dat het afgelopen moest zijn met de *grid girls* of pitspoezen, die mooi stonden te wezen naast racebolides en na afloop van de race werden natgespoten met champagne. De F1 claimde een nieuwe bewustwording en verwees naar de #MeToo-beweging. Maar wat een overwinning van het feminisme leek, had een wrange rand. De beslissing viel samen met de intrede van Saudi-Arabië in de formule 1. Saudi-Arabië organiseert vanaf dit seizoen een grand prix, een deal ter waarde van net geen 750 miljoen euro. De Saudische MBC Group kocht uitzendrechten van de F1. Verleidelijke vrouwen pasten niet in het plaatje.